

LA CAMPANA

del General Prim

29 SETIEMBRE 1868

¡¡Gloria inmortal al héroe de la Llibertad y de la Patria!!

LO GENERAL PRIM

NOTAS BIOGRÁFICAS

o ab tota la extensió que voldriam, sinó contemporisant ab la que consent lo periódich, anem a donar algunes notes sobre la vida del valent adalit de la patria y de las públicas libertats. Serveixi la seva existencia de brillant exemple a tots los patriotas. Y'l monument que li acaba de alsar sa ciutat natal siga tan perdurable com la gloria del heroe.

En Prim nasqué en 6 de Desembre de 1814, siguent sos pares D. Pau Prim y donya Teresa Prats.

DURANT LA GUERRA DELS SET ANYS

Sa vida militar comensá'l dia 7 d' Agost de 1834. Era cadet de un batalló de tiradors voluntaris que s'havia organitzat a Reus. Sortí ab un destacament a perseguir la partida del cabecilla Trinxet, y en Joanet (aixís l'anomenavan) assombrá a tothom ab son valor temerari.—Poch temps després, formant part de la companyia de voluntaris que acompanyava a la columna de Oliver, sorprengué a la partida del Muchacho a Raurell de Sagàs (Berga), y adelantantse en Prim a las tropas alcansá al cabecilla y'l ferí de un bayonetasso a la cuixa. Aixís comensava. Corrent y lluytant sempre en aquella guerra de sorpresas y emboscadas, a pesar de sos serveys, fins a l'any 33 no li sigué conferit lo nomenament de alféres de infanteria, havent rebut la primera ferida a l'acció de Ribas.

Disolts los tiradors, entrá de tinent en un batalló de cossos franchs manat pel comandant Rodriguez. A las ordres de aquest y no sent més que 250 homes bateren y dispersaren a una partida de 1,500 carlistas, contribuint en Prim més que ningú al bon éxit de la jornada. Pochs dias després destrossavan a 2,000 carlistas en Arbucias y Prim rebia en recompensa'l títol de cavaller de Isabel la Católica.

Lo 24 de Febrer de 1836 nou combat a Sant Hilari contra las faccions reunidas de Zorrilla, Grau y Mallorca. La columna Rodriguez, per sa inferioritat numérica corria perill imminent de ser aplastada; pero la brava embestida de la companyia d'en Prim la salvá. Lo jove tinent se adelantá y sostingué una brega cos a cos ab un carli al qual doná mort; impedintli fer us de la bayoneta, després que ja li havia disparat un tiro, sense tocarlo per miracle.

Ab la sorpresa de Vilamajor, que sigué un acte épich, en la qual no se sab que admirar més si l'atreviment y l'astucia ó la serenitat y'l valor del heroich jove, guanyá en Prim l'ascens a capitá de cossos franchs, quan tot just acabava de cumplir 21 anys d'edat.

Algun temps mes enllá trobantse a Taradell se batia cos a cos ab un llancero carlista, y després de badaril'l cap de un cop de sabre, li prenia'l cabell y tornava a reunir-se ab la seva companyia. Las hassanyas de'n Prim se repetian diariament. Havia sortit de Vich ab 1,000 duros destinats al seu batalló destinat a Granollers, y a pesar de constarli que'ls carlins l'esperavan al Congost, emprengué la marxa.—«Minyons—digué als seus voluntaris—los carlins ens esperan. Per cada un de nosaltres ells son cinch: tant se val, anem a buscarlos.» Y tal dit, tal fet, los embestí ab tanta furia que lográ posarlos en dispersió completa.

Operant en més vasta escala a las ordres del baró de Meer, assistí a accions importants per los terrenos montanyosos de Berga y Sant Joan de las Abadessas, distingintse sempre per la seva valentia. Després de haver batut al cabecilla Boquica en las alturas de Dorri, forçant lo pas de Puigcerdá, doná tals probas de intrepides, que'l general Carbó lo proposá pel grau de capitá de exercit. (Novembre de 1837.)

Algun temps després, assistia a la presa de Ripoll y a continuació prenia part molt activa y eficaz en la de Solsona. Ell sigué qui de nit aná a explorar la muralla buscant lo punt més flach; ell qui primer doná l'assalt. Gravement ferit, no abandoná'l combat fins que la plassa estigué rendida. Lo baró de Meer li concedí'l grau de comandant donantli ingrés definitiu en lo regiment de Zamora. (Agost de 1838.)

Aixís, sempre valent, sempre intrèpit, exposant la vida a cada moment, anava adelantant en la carrera militar aquest home insigne, una de las primeras figuras que ha tingut Espanya en lo present sigle.

Apenas restablert de sa ferida, prenia part distingintse notablement, en la conducció de convoys a Solsona, cada un dels quals costava una verdadera ba-

D.ª Teresa Prats, mare del general Prim

talla. En aquestas funcions de guerra se revelava en Prim un hábil estrategich.

Agregat al Estat Major del general Pavia, expulsá als carlins de la Vall de Arán, arremtent contra ells ab la escolta y posantlos en dispersió, no sens perdre'l cabell que montava. Los soldats deyan que'ls facciosos coneixian a n'en Prim ab l'olor, ja que bastava qu'ell los empaytés per dispersarse.

Lo dia 8 de Febrer del any 39, assistint al atach de Ager, salvá la vida al comandant Molera, que havia sigut ferit, carregantse'l a l'esquena. Lo dia 12 s'efectuá l'assalt de aquella població, manant en Prim las tres companyias que asaltaren lo fort y marxant sempre al davant d'ellas. Després de la presa de aquella vila, li sigué conferit sobre'l camp de batalla'l empleo de major de batalló.

Nous actes de heroisme, pericia, valor y serenitat realisá en Prim en las alturas de Biosca, batent al conde d'Espanya que ab 8,000 homes tractava de impedir lo pas de un convoy destinat a Solsona. De aquella feta acabá de perdre son prestigi'l famos conde a qui'ls carlins apellidavan en Talla caps.

Lo combat de Biosca se reproduhi alguns mesos després (14 de Novembre) per iguals motius que anteriorment. En Prim contribuí a la operació en primer terme. Per cert que poch ans d'empenyarse l'acció un granader disputantse ab un altre'l matá, lo qual produhi entre las foras liberals algún desordre. En Prim maná fusellar instantáneament al matador, y comen-

sá la batalla. Aquesta sigué empenyadissima, accidentada, fecunda en peripecias. En Prim se portá com un heroe y com un consumat estrategich. Perdé'l cabell, sigué ell mateix ferit, y aquest brillant fet d'armas li valgué'l grau de coronel y la creu de Sant Fernando de segona clase.

Baix lo mando del general Buerens, assistí Prim a l'acció de Perecamps (4 Febrer de 1840), y a copia de heroicitats é intrepides lográ ser recompensat ab l'empleo de tinent coronel major. Aquella acció empenyada en la qual hi hagué mes de 1,500 baixas, sigué'l última de la guerra civil en que'havia de pendre part D. Joan Prim.

Sis anys feya què havia comensat de cadet en las companyias de Tiradors voluntaris. Sis anys de combats, de penalitats, de perills y de heroisme li bastaren per escalar los primers graus de la milicia. Tots los ascensos los alcansá per accions de guerra; alguns derramant la sanch de las sévas venas. Son nom era ja popular. Se'l tenia per un valent y per un soldat de fortuna: prompte havia de dar a coneixer altras moltas condicions que adornavan lo seu caràcter.

DESPRÉS DE LA GUERRA

En Prim era conegut y apreciat no sols per sa valentia, sinó també per sas opinions liberals. Aixís es que vegé ab verdadera simpatia l'adveniment al poder del general Espartero, y sent diputat, no vacilá un moment en concedi lo seu vot a la regencia única, exercida per l'invicte Duch de la Victoria.

Revalidat en sos empleos de comandant y tinent coronel que li havian sigut conferits sobre'l camp de batalla, sigué nomenat pel Regent subinspector de carrabiners de Granada. Desempenyant aquest càrrech, impedi que Narvaez, mogut pels moderats que desde Paris conspiravan activament, pogués desembarcar en las costas de Andalucia.

Mentrestant la bruixa corria per Barcelona. Los moderats lograven promoure una formidable insurrecció contra la Regencia d'Espartero. Los exaltats se deixavan conduhir cegament pels reaccionaris. Hi hagué a Barcelona escenas espantosas, que acabaren ab lo bombardeig de la ciutat y ab la submissió incondicional de aquesta. Ningú estigué en lo seu lloch: ni'ls revolucionaris, sent instruments de la reacció; ni'l govern d'Espartero bombardejant a la segona capital d'Espanya. Aquest acte de rigor havia de costar al Regent la perda de la seva gran popularitat, la cayguda del poder y la expulsió d'Espanya.

En Prim era catalá, representava en las Corts un districte de Catalunya, y seguint los sentiments generals, se decantá llavors contra'l bombardeig de Barcelona. Com a diputat de la nació feu al govern una oposició terrible, en los dias aquells en que la major part del partit progressista se separava del Regent del regne, y en que Olózaga exclamava: «Déu salvi'l país, Déu salvi a la Reyna.»

Lo dia 30 de Maig de 1843, D. Joan Prim y D. Llorens Milans del Bosch, trobantse a Reus encaussavan la revolució proclamant en un manifest la majoria d'edat de D.ª Isabel II. Tot Espanya s'ennarbolava, secundant aquell moviment, que havia de donar resultats funestos, tals com la camancia a Barcelona y l'entronisament de la reacció moderada.

De totas maneres en aquells sucesos, en Prim s'aná fent home, desplegant un valor y una serenitat a tota proba.

Quan lo general Zurbano, defensor acèrrim d'Espartero, s'presentá davant de Reus ab una forta divisió, intimá a n'en Prim que's rendís; y en Prim que contava ab medis insuficients per la resistencia, li respongué qu'estava resolt a defensarse; pero que si desitjava economisar la efusió de sanch, podia dirimirse la qüestió, per medi de un combat personal, cos a cos entre'ls dos. Zurbano's negá a acceptar aquesta condició caballeresca. Reus sigué expugnada, y després de una llarga y brillant defensa, en Prim emprengué la retirada. La defensa de la seva ciutat natal li valgué més tart, lo títol de comte de Reus.

Rebut a Barcelona ab gran entusiasme, se li doná'l mando de una divisió de 4,000 homes ab la qual s'en aná al Bruch a esperar a Zurbano que s'havia retirat a Lleyda ab foras poderosas. Pero'ls sucesos que s'anavan desenvolupant ab vertiginosa rapidés cridaren a Zurbano al interior d'Espanya, y Catalunya entera quedá en poder dels centralistas. En Prim guanyava'l grau de brigadier, que li conferí la Junta de Barcelona lo dia 24 de Juny, ó sigal dia del seu sant.

Poch temps després la insurrecció havia triunfat en tota la Peninsula, y en Prim qu'entrá a Madrid manant la divisió catalana, sigué nomenat governador militar de aquella plassa.

Quedava Barcelona en armas, empenyada en que's reunís la Junta central com aixís s'havia promés al iniciarse la insurrecció. Lo govern en cambi estava poch disposat a cumplir aquell compromís. Barcelona se sublevá, y en Prim sigué enviat, més que a reprimir la sublevació, a emplear lo seu gran prestigi en convencer als autors de aquell moviment.

Tots los esforços que feu en aquest sentit resultaren estérils. Las passions

D. JOAN PRIM Y PRATS

Escut de Reus que figura en lo monument erigit en dita ciutat en honor del general Prim.

estavan exaltadas y li siguié impossible dominarlas. Sos amichs havian de convertirse en enemichs acérrims. Un dia que desde las Dressanas se diriga al Pla de Palacio, sense altra companyia que la del seu ajudant, trobá apostats diversos grupos de milicians a l'entrada de tots los carrers, en actitud hostile. Lluny de desconcertarse se dirigí a ells dihentlos:

—«M'esperavau a mi? Donchs bé: aquí'm teniu: si heveu cregut que derramant la mèva sanch ha de salvarse la pàtria, feume foch!»

Aquest rasgo de valor va desarmar á aquells homes, Matar á un valent com ell! Imposible!

Insurreccionada Barcelona, passava en Prim per davant de l'Aduana ab los seus ajudants, per entre la encrespada multitut, quant un home del poble va dir:

—Aquest lo que busca es la faixa.

En Prim, al sentirlo refrená'l caball, y tirant per terra'l bastó de mando, exclamá:

—Ja que aixis ho voleu, siga: ó faixa ó caixa.

Després d'aixó ja no hi havia avinensa possible. Estallá la formidable insurrecció de la camància: en Prim estigué encarregat de combatrela. Per una part y altra's donaren probas de un valor heroich. Lo poble de Sant Andréu fou pres á viva forsa per en Prim: més tart entrava á Mataró, vencent una porfiada resistencia, y seguidament conseguia la capitulació de Girona, ahont s'havia refugiat l'Atmatller ab las sévas forsas. Per cert que mentres expugnava á Girona, una bala de canó caigué als peus del seu caball, cubrintlo de polsaguera. Quan creyentlo mort correrén los seus ajudants, lo trobaren atalanyant la plassa ab una ullera, tranquil y com si res hagués passat.

Mes tart posá siti al castell de Figueras, que acabá capitulant, quan ja la insurrecció havia sigut vensuda á Barcelona y á per tot arreu.

LA REACCIÓ MODERADA

Lo resultat de tots aquets trastorns siguié l'entronissament de'n Narvaez. En Prim que tants esforços havia fet en defensa del ordre, y que tants amichs havia perdut, tantxant de madur, liberal de cor com era, no podia transigir ab aquella reacció sangrenta y venjativa. Aixis es que demaná pera viatjar per l'extranger.

Un conat de assassinats contra'l general Narvaez doná lloch á que encausessin á n'en Prim, víctima de la delació de un perdulari. Davant del concell de guerra, l'mateix Prim se defensá ab tal energia, ab tal forsa de convicció, destruhint la trama dels seus enemichs, que ja ningú duptá de la seva innocencia.

A pesar de tot, lo concell de guerra, per donar gust al govern, lo condemná á sis anys de presó en un castell, pena injusta á totes llums, ja que si l'acusació era certa, lo que precedia era la pena capital, y l'absolució sent infundada.

Poch temps després era indultat, quan ja tot estava previngut pera deportarlo á las Marianas.

Per últim caygué Narvaez, y havent pujat una situació intermedía se dulcificaren las midas de

rigor que contra'l general Prim venian observantse. Lo general Córdoba acabá per nombrarlo Capitá general de Puerto Rico.

En la petita Antilla deixá en Prim memoria perdurable de sas grans condicions de mando, perseguint als malfactors, restablí la moralitat y acudint en ajuda dels dinamarqueros á reprimir una insurrecció de negres que havia estallat en la isla vehina de Santa Creu. Lo rey de Dinamarca li concedí la gran creu de l'ordre de Danenbrog.

A l'any 50, á pesar de la gran oposició del govern, que fins llicencia li negá pera venir á Espanya, lo general Prim siguié elegit diputat per Vich, sent un dels pochos diputats de oposició que anaren á aquellas Corts. En ellas comensá á revelar-se orador potent y terrible. Dissoltas aquellas Corts, y convocadas unas de novás, siguié elegit en Prim pel tercer districte de Barcelona. Los industrials coneixent sas aficions proteccionistas, que may en sa vida desmenti, contribuiren poderosament al seu triunfo. Ab la mateixa representació assistí á las Corts del 53.

Un gran discurs atacant al govern per haver mantingut l'estat de siti á Catalunya, li reconquistá l'amistat de tots los liberals. En Prim era un orador de primera forsa. Sols oradors de talla podian encararse ab lo govern y dirli:

«Yo recuerdo, señores, que el Sr. Conde de San Luis, quejándose un dia de lo que S. S. llamaba la ingratitude de un señor diputado que habia abandonado al gobierno para pasarse á las filas de la oposición, tan indignado estaba S. S. que pedía un manto negro, para, imitando al filósofo de la antigüedad, cubrirse la cabeza con él á fin de no ver semejantes cosas. Hora es esta, Sr. Conde, de volver á sacar el manto: cúbrase bien S. S. y cubra con él á los ministros y cubra también á todos sus amigos: cubrios todos; pero no para no ver, sino para no ser vistos.»

Lo general Prim, ja á l'any 53, preveya la cayguda del trono de Isabel II.

Un discurs seu condemnant las traficas electorals, podria aplicarse avuy en totes las sevas parts als actuals governs.

Al estallar la guerra de Orient demaná permis per assistirli. L'govern aprofitá l'ocasió de allunyar á un enemich tant temible y l'nombrá president de la comissió militar espanyola enviada á estudiar las operacions de aquella campanya.

En Prim guanyá en Orient fama de hábil estrategich y valerós soldat: assistí als combats de Oltenitza y Turtukai y merequé l'selogis mes complerts de Omerbaja, haventli regalat lo Sultán en persona un sabre de honor.

Al Orient hauria permanescut, sens dupte, fins al final de la guerra; pero havent estallat á Espanya la revolució del any 54, regressá á la Peninsula, «no sent just permaneixen en la casa agena, quan s'ha calat foch á la propia» (paraulas textuais del general).

Escut del general Prim que figura en lo monument erigit en honor seu en ia ciutat de Reus.

LO BIENI PROGRESSISTA.—LA UNIÓN LIBERAL

Apenas arribat á Espanya, lo general Prim publicá un notable manifest declarantse perfectament identificat ab lo nou estat de cosas. La provincia de Tarragona va elegirlo diputat constituyent, y l'govern li doná l'ascens de tinent general y li conferí la capitania general de Granada.

Desd'allí s'anticipá á la próxima guerra de Africa, trasladantse á Melilla, ahont castigá ab duresa á la kábilas rifyenas que á cada instant s'insolentavan contra aquella plassa.

Lo bieni progressista terminá de mala manera. O'Donnell se menjá la poma, y en Prim dimiti la capitania general de Granada y demaná'l quartel pera Madrid.

S'entronisá una situació de forsa: atacada durament per en Prim en una carta dirigida als seus amichs de Barcelona, siguié pres al sortir de un ball que s'donava en l'embaixada francesa, encausat y condemnat á sis mesos de arrest en un castell. Reus l'elegeix diputat á Corts, y á la situació moderada succeheix la unió liberal formada per l'O'Donnell. En Prim creyent lo grar l'unión de tots los elements liberals espanyols, somni de tota la seva vida, s'adhereix á la nova situació, rebent la investidura de senador vitalici.

No obstant, en l'exercici del seu càrrech, doná mostrás de un gran esperit de independència y acreditá sas condicions de estadista y de polítich ab las altas previsiones que contenen los discursos que pronuncia.

LA GUERRA DE ÀFRICA

Al enviarse las primeras forsas destinadas á combatre als marroquis, no's contava ab en Prim. Aquest se presentá al general O'Donnell oferintse á manar si no podia ser una divisió, una brigada; si no una brigada; un batalló; si no una companyia.

Se li concedí'l mando de la divisió de reserva.

En los camps de l'Africa havia de solidar en Prim lo seu prestigi militar. ¿Qui ha olvidat sas heróicas hassanyas? La reserva's convertí en vanguardia, y ell en l'héroo predilecte del soldat y del poble, en la primera figura de aquella gloriosa campanya.

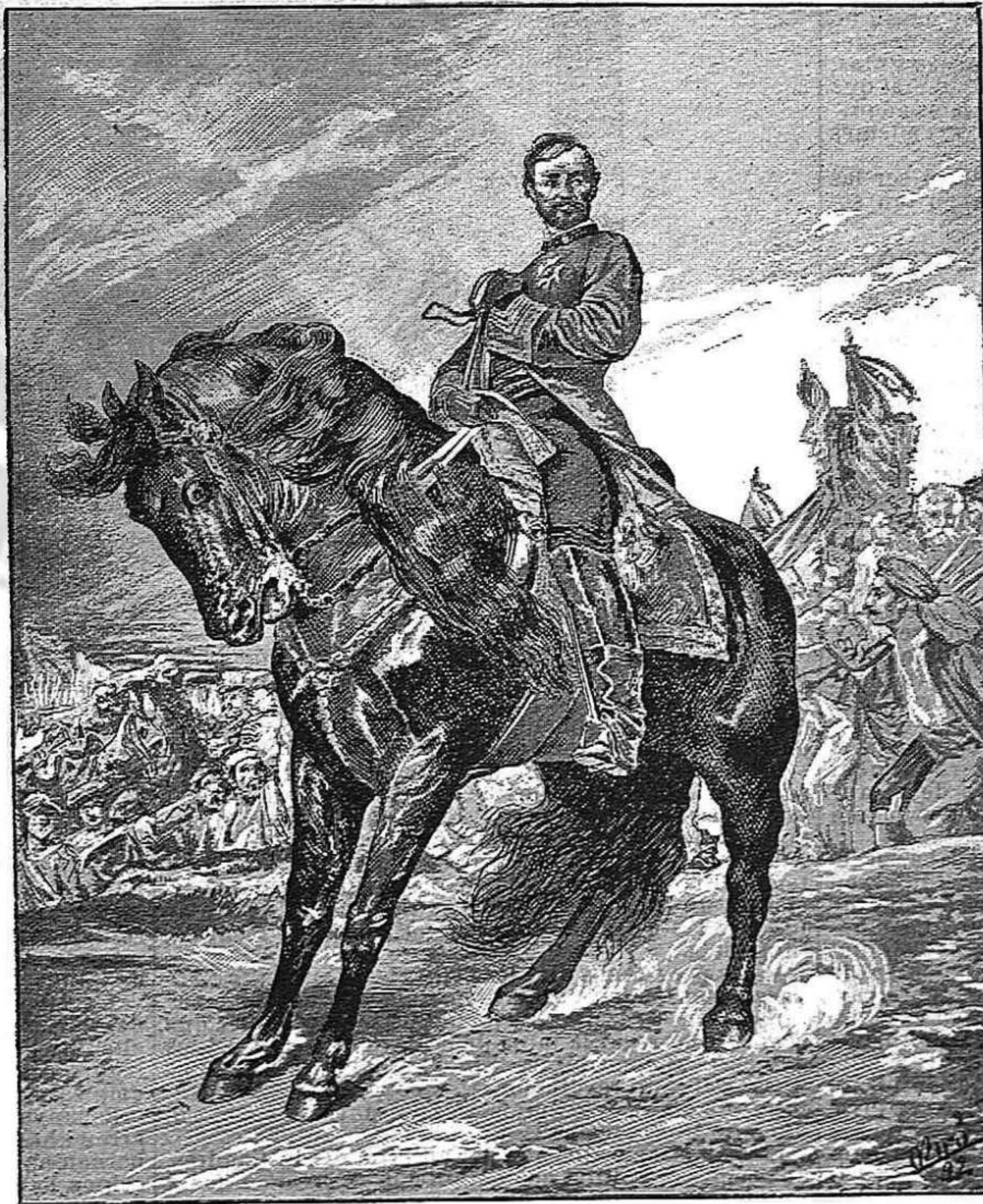
Per descriure detalladament sas hassanyas infinitas no tenim sufficient espay, ni ns sentim ab prous forsas. En Prim siguié'l bras dret del general en jefe: davant del enemich, lo llamp de la guerra; entre las hosts de la patria, l'propulsor de tots los heroismes.

En operacions activas sempre, ell construhi, bregant sens parar, l'cami de Tetuán. A Castillejos, quan la derrota amenassava al exercit, inferior en número al enemich, al arribar lo moment critich, aquell moment terrible qu'ell sols sabia coneeixer, se precipitá, á rischde la vida, á decantar la balansa, y la temuda derrota's convertí en una brillant victoria.

Lo mateix O'Donnell hagué de reptarlo suaument per son valor temerari.

A Tetuán, ell guiá als voluntaris per las troneras del campament enemich. Lo dia de s'arribada l's arengá, infundintlos l'entusiasme suprem. Després de l'arenga l's digué:

—«Aquesta nit dormireu al ras; las vostras tendas están allí.» Y senyalava l'campament enemich.

Lo general Prim conduhint á la victoria als voluntaris catalans. (Cèlebre quadro del pintor Regnault).

avuy la patria espanyola no s' veuria aniquilada ni s' trobaria entregada al despreci universal.

Potser no fóram felissos, potser també ns queixaríam ó resignats portaríam sobre la espatlla la creu. Pero al menos entre 'ls giros d' altres crits inolvidables, aquells *jams!* memorables haurian quedat en peu.

Al contemplá avuy la Espanya arruinada y corrompuda, al véurela ja abatuda y á dos passos del abim, no hi ha ningú que no ho pensi ab negra melancolia: —Tot aixó no passaria si encara visqués en Prim!

C. GUMÀ.

MONEDA DE LA HISTORIA

Anécdotas.—Succèhits.—Frasses del general Prim

Quan Prim se pronunciá á Reus al any 43, los seus partidaris mes decidits, volian entrar á Tarragona á viva forsa.

Prim los contingué dihentlos: —No vull que per causa meva s' derrami una gota de sanch: deixeu los estar: si avuy ns tancan las portas, demá ns obriran los brassos. Y aixis succehi tal com ell havia previst.

En l' acció de Sant Andreu, durant la *camancia*, estava en Prim á camp ras, entre un diluvi de balas, sense perdre lo més minim la serenitat.

Lo comandant de mossos d' Esquadra, que no las tenia totes, li digué:

—D. Joan, repari que aquí correm un gran perill. Encare no acabava de dir aquestas paraulas, lo comandant queya en terra ferit de una bala que li havia tocat lo tornell del peu, y en Prim exclamava imperturbable: —Als poruchs sempre 'ls toca rebre.

A l' any 46 se trobava en Prim á Marsella en companyia de alguns emigrats.

La policia de Lluís Felip no deixava de vigilarlos un instant, recelosa de que conspirassin.

Cinch ó sis s' encontravan en una casa de las aforsas, entre ells en Prim, qu' estava fent la mitj-diada, quan se presentaren dos agents de policia. Gran alarma entre tots los presents.

—Aném á avisar al general—digué un d' ells. Y la senyora de la casa s' encarregá de ferho. En Prim, sense moure s' del llit, preguntá: —¿Què son molts los que han vingut? —No més que dos—respongué la senyora. —Donchs deixim dormir, y digui als companys que no s' alarmin.

Tant segur estava de que no anavan pera pèndrels. Y aixis era en efecte: la policia havia anat á comprobar lo cens de la població, y 'ls emigrats espanyols se feren passar per patrons de barco, qu' en sos repetits viatjes paravan allí.

L' arenga que dirigí 'l general Prim als soldats en lo moment més crítich de la batalla de Castillejos, quan prenent la bandera, s' llenzá sobre l' enemich, diu aixis:

«Soldats: ha arribat l' hora de morir per l' honra de la patria, y honor no té qui morir no vol. Vosaltres podeu abandonar aquestas motxilas perque son vostres; pero no podeu abandonar aquesta bandera. Jo vaig á ficarme ab ella entre mitj de las filas enemigas... Seguiume... Visca la Reynal... Visca Espanyal...»

Referintse més tart á l' operació tant brillant com inteligent de *Cabo Negro*, deya en Prim:

—A Castillejos y á la presa del campament de Tetuan vaig clucar los ulls tirantme á morir, es cert; pero vaig ferho perque no podia menos de obrar aixis: á Cabo Negro no era menor lo perill; pero allí vaig fer lo que vaig voler.

Lo general O'Donnell al veure desfilat lo batalló de voluntaris, digué:

—Me sembla qu' están algún tant faltats de instrucció:

Y en Prim li vá respondre:

—Demá en lo combat la completarán.

Lo general Serrano, manant l' isla de Cuba no s' havia portat molt bé ab en Prim, negantli fins los barcos pera reembarcar las forsas que manava á Méjich. En Prim n' estava ressentit y esperava 'l moment oportú de passar comptes ab lo seu antagonista.

La ocasió se li presentá quan en Serrano arribá á Espanya. En Prim se disposava á desafiarlo; pero intervingué la reyna Isabel II en l' assumpto, y 'l desafío no passá endavant.

—¿Com ha de ser!—deya en Prim als seus tertulians. —S' empenyan en que 'ls homes públichs siguem donas públichas. Bah, bah! Anemse'n á cassar ossos, á la montanyas de Toledo.

Sent encare molt jove y trobantse en un hostal ab tres amichs se discutia acaloradament sobre la definició del valor. Cada hu l' entenia á sa manera y Prim permaneixia callat.

—¿Quina opinió es la téva, Joanet?

Y ell ab veu de tro exclamá:

—Poseu ma á la espasa, que vá de serio.

—Y ara!... T' has tornat boig?

En Prim havia tancat portas y finestras, y anava descarregant lo sabre á la ventura, mentres los seus companys paravan los cops. A la taula no vá quedar sencer ni un plat ni una ampolla.

Comparegueren l' hostaler y la gent de la casa, y en Prim envaynant lo sabre com si res hagués passat, se torná á seure tranquilament á la taula, dihent:

—Lo valor es aixó.

—¿Cóm aixó?

—Aixó: matar y morir sens odi en lo cor y sens alcohol al cap.

Al Africa era tal lo temor que havia infundit als moros, que las mares per espantar á las criaturas, deyan:

—Mira que vé en *Blin!*

Atacant una vegada en lo Congrès al governador de Barcelona què havia combatut feriosament la seva candidatura, atribuintli pretensions desmesuradas, digué en Prim:

—Pobre home! ¡Ha dit [que jo] pretenia ser!... No: jo no pretench ser: jo soch.

Proteccionista acèrrim y defensor entusiasta de la producció nacional, digué un dia á un ganader catalá:

—¿Sabs quin es l' abono millor pera tota classe de cultius? Lo fúm de las xamaneyas de las fabricas. Y á continuació pintava la prosperitat, la cultura y 'l benestar de las poblacions fabrils al costat de la penuria de las que viuhen exclusivament dedicadas á la agricultura.

—Diuhem qu' en aquestas la vida es més barata—afegia.—Ja ho sé: la carn es més tendre y s' compra per quatre quartos; pero com aquestas quatre quartos no 'ls té ningú, tothom s' ha de menjar los cotzes de fam.

L' amich Moliné á l' any 60, quan vingué en Prim á Barcelona després de la guerra d' Africa, li tragué 'l retrato fotogràfich.

Colocat lo general davant de la cámara obscura, al al anar en Moliné á destapar l' objectiu, digué com de costum:

—Val

Y 'l general sense apenas descloure 'ls llabis, digué:

—Vingal

De frasses familiars sévas se 'n contan moltes, y eran totes enérgicas y expressivas.

En las Constituents del 69, haventse entaulat un debat important, al general Baldrich se li ocoregué demanar la paraula.

En Prim desde 'l banch blau li enviá un volant que l' obligá á desistir.

Lo volant deya en catalá:—Bialó, no fem p.....

Quan la comissió estava á punt d' embarcarse per anar á buscar á D. Amadeo de Saboya se doná un banquet á Cartagena y 'l seu president pronunciá un discurs de oposició parlant de *punts negres* y altres *punts* que denotavan una gran desconfiansa.

Quan en Prim s' enterá del discurs, digué á un dels tertulians catalans:

—Vaja, ja tenia jo molt que 'l burro no tornés á trepitjarse 'l rónsal.

Amich dels seus amichs sense condicions, tenia empenyo gran en donar una escribania de una ciutat important á una determinada persona.

En la oficina corresponent s' havia fet la llista dels aspirants per ordre de mèrits, y resultava que 'l seu amich ocupava l' últim lloch.

No obstant, al serli presentada la llista, digué en Prim:

—S' ha d' elegir aquest.

L' oficial li digué:

—Observi, general, que ocupa l' últim lloch de la llista.

Y en Prim cap-girant la llista digué:

—Tingui no veu? ara ocupa 'l primer.

Per en Prim la seva mare era 'l seu idol.

La estimava ab deliri, y com ella residia á Barcelona, tant després de la guerra de Africa, com al triunfar la Revolució de Setembre, la feu partícipe de las ovacions que 'l poble barceloní tributá al héroe de la llibertat y de la patria.

Al ocorrer la mort de 'n Prim, ella vivia encare, pero se li ocultá cuidadosament aquell horrible succés que tan gran trastorn li hauria ocasionat.

Quan morí la mare de 'n Prim, estava en la creencia de que 'l seu fill vivia encare.

L' historia militar d' en Prim conté 'ls següents datos estadístichs.

Havia assistit á 43 combats, 16 sitis, assalts, presas de castells, líneas atrinxeradas, pobles y plassas fortas, 5 sorpresas, 7 batallas campals, 5 lluytas cos á cos y 27 combats, sitis y assalts manant ell com jefe de columna, brigada divisió ó cos d' exercit.

Y pensar que las balas de sos assessins havian de acabar ab l' existencia un home ilustre que fins á las horas havian respectat las balas dels enemichs de la llibertat y de la patria.

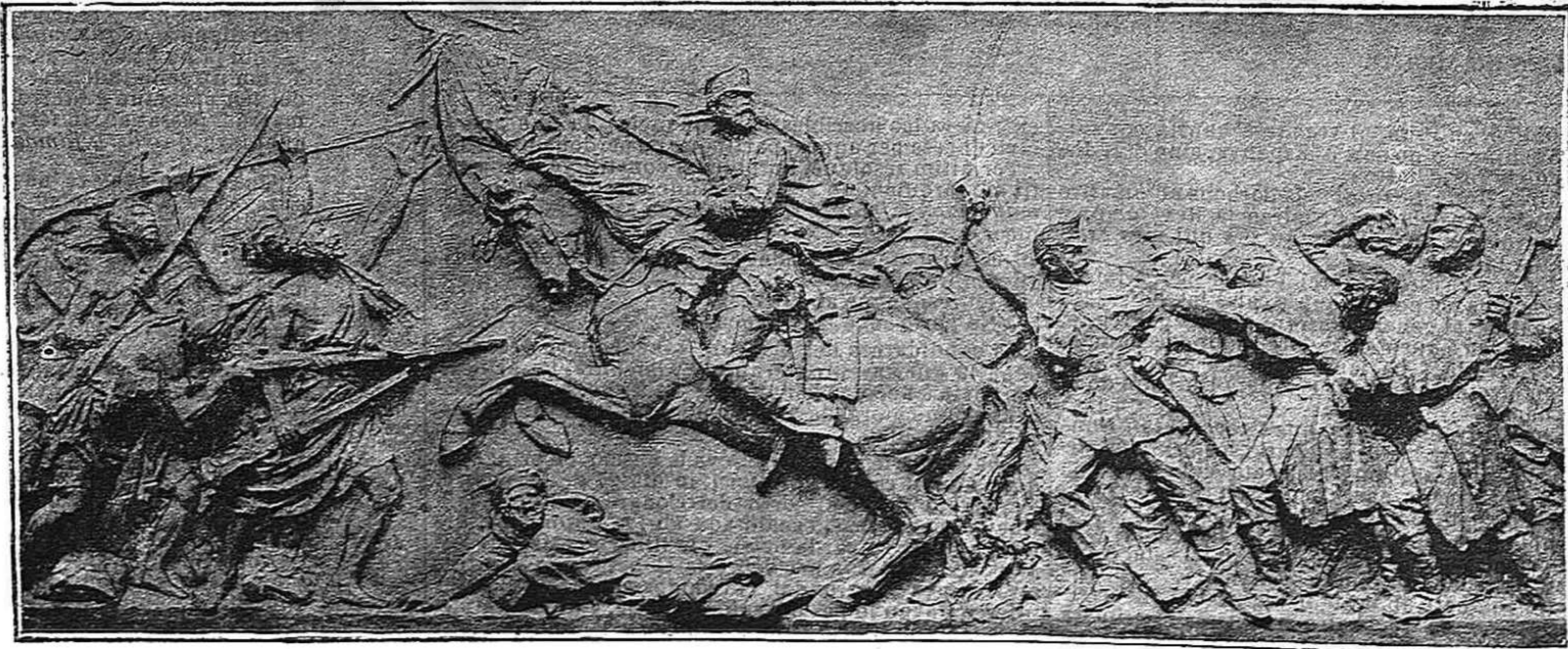
P. DEL O

BATALLADAS

AREM aplaudir ab entusiasme la inteligencia republicana; varem senyalarla com lo primer pas donat en lo camí del triunfo de la República; varem dir clarament que aquesta era la direcció que havia de seguirse.

En aquesta situació franca y leal no hem pogut menos de veure ab sentiment 'l especie de retrocés que 'ls federals tractan de imprimir á la seva actitut. La circular

PRIM Á CASTILLEJOS.—Baix-relleu que figura en lo monument erigit á Reus en honor del general Prim. (Obra de Ll. Puigjener).

del consell federal es en certa manera la negació de l'aliança per tothom tan desitjada; lo *meeting* de Calvo y Vico acentua encare més aquesta tendència exclusivista.

La idea de unió sortida de tot cor republicà, ha de ser ans que tot desinteressada. Si tan republicans son los de una fracció, com los de l'altra, no hi ha perquè mirar à qui li toca aquest ó aquell districte, ni qui es digne ó indigne de l'ajuda de aquestes ó aquelles forsas. Regatejar en aquest punt, val tant com restablir las antigas diferencias que han fet impotent al partit republicà. Inspirarse en los móvils del egoisme no es unir, sino divorciar. Ab semblants tendencias, més que una unió sólida en pró del próxim adveniment de la República, sembla que s' haja concertat una engallinada ab lo propòsit d' enganyarse mútuament.

Y aixó tan sols pot ser beneficiós als partits monárquichs.

En lo *meeting* de Calvo y Vico s' observaren, ademés, propensións manifestas à denigrar à una de las grans branques del partit republicà espanyol, la que tal vegada ab més empenyo, ab més constancia, ab més aplóm, ab més fé y ab més perseverancia ha treballat per las conquistas democráticas, que aprofitadas ab regular inteligencia, podrian contribuir à crear la forsa incontrastable de las ideas republicanas.

Ferir al amich que s'acosta, es verdaderament insensat.

Molt alardejan los federales de Barcelona de ser los més, sense considerar que avuy lo major número de republicans no milita en cap de las agrupacions que's disputan lo predomini sobre las demés. La gran majoria no es piista, ni zorrillista, ni salmeroniana, ni castelarista... es, senzillament republicana, sense adjectius y sense més ansia que la de prepararse pera salvar la patria, quant la monarquia haja acabat los turróns.

La gran majoria seguirá la direcció que 's mostri més desinteressada, més patriótica y més resolta, sigui qui vulga 'l que la senyali.

¡Llavors se veurá quant petits son los que en la ac-

tual lluyta de concupiscencias alardejan tant de grans y poderosos!

La mort de donya Margarida de Borbón, no arrancarà de nosaltres si no frasses de respecte.

No obstant, à un que coneix la vida intima y des-

culcar en la juventut sas rancias ideas trasformantlos en llanuts, procuran que fassin certas manifestacions anti-liberals ab la idea de que encare que no 's martin estudiant, à fi de curs no 'ls donarán carabassas. De aquesta manera 'ls transforman en hipócritas.

ordenada del rey de las húngaras y 'ls grans disgustos que havia donat sempre à la séva esposa, varem sentirli pronunciar la següent frasse:
—¡Pobra senyora! ¡Tant de bé li ha fet Déu al emportársela!

Un periódich de Madrit, com à medi eficás de fer economías, invita à las institucions à introduhir una rebaixa en l' import de la llista civil.

Opina'l periódich que comensant los grossos, seguirán los petits.

La proposició aquesta ha cridat l' atenció per lo que té d' enrahonada.

Ara, senyors, esperém à veure qué farán las institucions.

¡Bé pels estudiants liberals! En lo *meeting* del diumenge, donaren mostrás de un valor civich admirable y de una gran fermesa de conviccions.

Allí acudiren los estudiants panxóns y 'ls carlins aficionats à las saragatas, ab lo sant y caritatiu propòsit de perturbarlos; pero 'ls estudiants liberals sapigueren cumplir lo seu fet, y retxassar ab energia l' agressió indigna de que sigueren objecte.

Es necessari que la reacció, cada dia més desvergonyida, trobi 'l seu merescut, en una ciutat com Barcelona, tan culta, tan liberal, tan democrática.

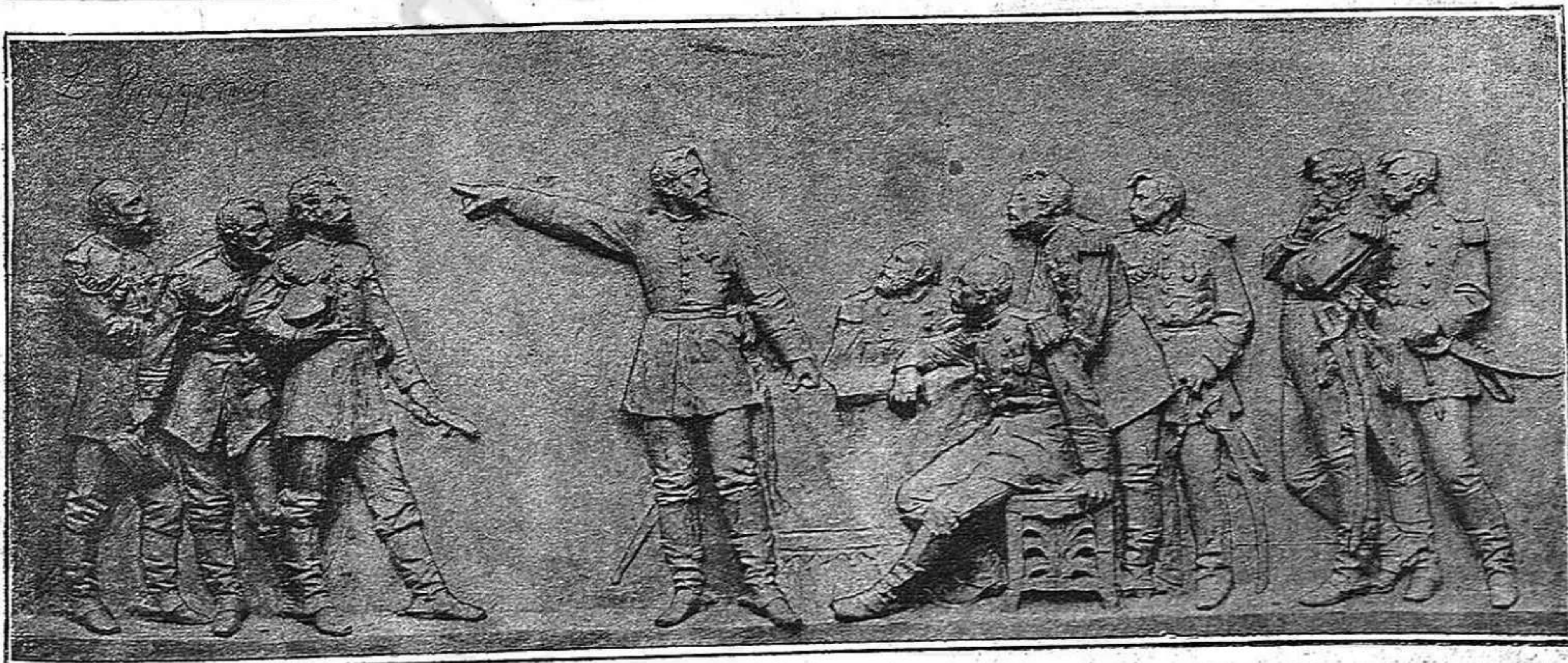
Sols los que negan la llibertat religiosa, son capassos de posar impediments à l' exercici de la llibertat civil. Barcelona 'ls coneix y 'ls desprecia. Y Barcelona en massa está avuy resoltament al costat dels estudiants liberals.

Gran part del esperit reaccionari que demostren alguns estudiants de Barcelona, es degut principalment à la influencia de molts catedràtics.

Los governs conservadors han farsit las universitats de neos y ultramontans, y aquests, quant no poden in-

Estátua eqüestre del general Prim erigida en Reus. (Obra de Ll. Puiggener).

LA RETIRADA DE MÉJICH.—Baix-relleu que figura en lo monument erigit à Reus en honor del general Prim. (Obra de Ll. Puiggener).

Ja veuen si per bé del jovent espanyol serà necessari oïjar las Universitats literarias, aixis que s'estableixi una situació verdaderament liberal.

¡Atenció, molta atenció!

Dimars que vé, dia 7 d'aquest mes, tindrà lloch en lo teatro de Novedats, lo benefici del nostre estimat company de redacció C. Gumá, autor de la afortunada obra *La llanterna mágica*, de la que se'n han donat fins avuy 25 representacions.

En dita funció, a més de representarse per 26.ª vegada *La llanterna mágica*, se posarán en escena lo juguet *Ensenyansa superior*, y la sarsuela *Lo primer dia*, del mateix autor, y s'estrenará la comedia en un acte, *Lo marqués de Carquinyol*, obra també de 'n C. Gumá.

En nom del beneficiat y per encàrrech seu, tenim lo gust de convidar a aquesta funció a tots los lectors de LA CAMPANA, esperant que dimars que vé 'ns veurém tots a Novedats.

Lo govern n' ha fet una de las sévas: ha destituït al arcalde d' Astorga, per haverse atrevit a cridar: *Viva en Cánovas!*

Me sembla que 'l pobre arcalde ha sigut tractat ab-rigor excessiu.

Perque, lo qu' ell dirá:

—Y, donchs, qué voldrían? ¿que cridés *mori en Cánovas?*

Aixó seria poch noble

y fins inhumá, si 's vol.

Al Mónstruo cridarli *mori?*

Prou que 's morirá 'ell tot sol!

Una noticia:

A Jerez hi ha més de vuyt mil treballadors sense feyna.

Un'altra:

Se calcula que passen de vuyt mil los individuos que aspiran a ser diputats.

Aquí tenen un bon contrast: vuyt mil espanyols que treballarian y no poden fer res. Y vuyt mil que per no fer res treballan de mala manera.

Lo *compañero* Iglesias se presentarà candidat a la Diputació a Cortes.

No cal dir que celebrariam moltissim que triuñés. Però si surt elegit, ja cal que al anar al Congrés s'assenyi ben lluny dels conservadors.

Ja ha vist lo que ha succehit últimament.

Los conservadors son enemichs acérrims del establiment de *iglesias* que no perteneixin al catolicisme.

«MIRA, PRIM.»

(MISSIVA DIRIGIDA AL *esprít* D' ELL)

Avuy que 't conmemora LA CAMPANA (que, *de gracia*, no 'n fa segons a qui), jo, que res tinch de *prim*, pobre de mi, vull dirigir-me a tu aquesta senmana. Aquí encare hi ha algú, Prim, que 't demana: —¡Ay, si tornés en Prim!— se sent a di'; mes jo dich: ¿qué 'n treurias de veni'?... Lo perque ja 'l sabrás, si 't don la gana. Mira, Prim; des qu' ets mort, a Espanya estém d' un modo que... ja no 't necessitem: tots creyém qu' en lo cos un *prim* tenim. pro alló de defensar la llibertat y la patria en perill, Prim... ¿s' ha acabat! Mira Prim: avuy... ¿sabs?... ¡no mirém *prim*!!

PEPET DEL CARRIL.

A LO INSERTAT EN L' ULTIM NUMERO

- 1.ª XARADA.—*Ma-ne-la.*
- 2.ª ANAGRAMA.—*Am—Má.*
- 3.ª TRENCA-CLOSCAS.—*La Campana de Gracia.*
- 4.ª ROMBO.—

M
P
A
L
P
E
R
L
A
M
A
R
I
A
N
A
L
L
A
N
A
A
N
A
A

- 5.ª GEROGLIFICH.—*Com més sastres més repunís.*

Han endaviuat totas las solucions los ciutadans Domador de Sogras, B. Llorens y R., P. Corbella Vilar; R-Roman, Cintet Barrera y Cargol, M. Badia, J. Roca, J. Bosch, J. Campanyá, P. Planas, J. Molist y A. Roca; n' han endavinadas 4 Un Esquilat y Joan dels Bous; 3 Punt y mistos y 1 no mes Barber de Reus y Barber trempat.

XARADA

La primera es aliment,
nota musical segona,
y la tercera vocal.
Donchs si buscas una estona
trobarás en lo *Total*
un carrer de Barcelona.

M. SANALP Y PUNTI.

TRENCA-CLOSCAS

CAMILA ADELA

REUS

Formar ab aquestas lletras lo titul de un conegut drama catalá.

AMERICANO DEL CLOT.

GEROGLIFICH

PLAT

re

PLAT

J. MASSEGUER.

CORRESPONDENCIA PARTICULAR

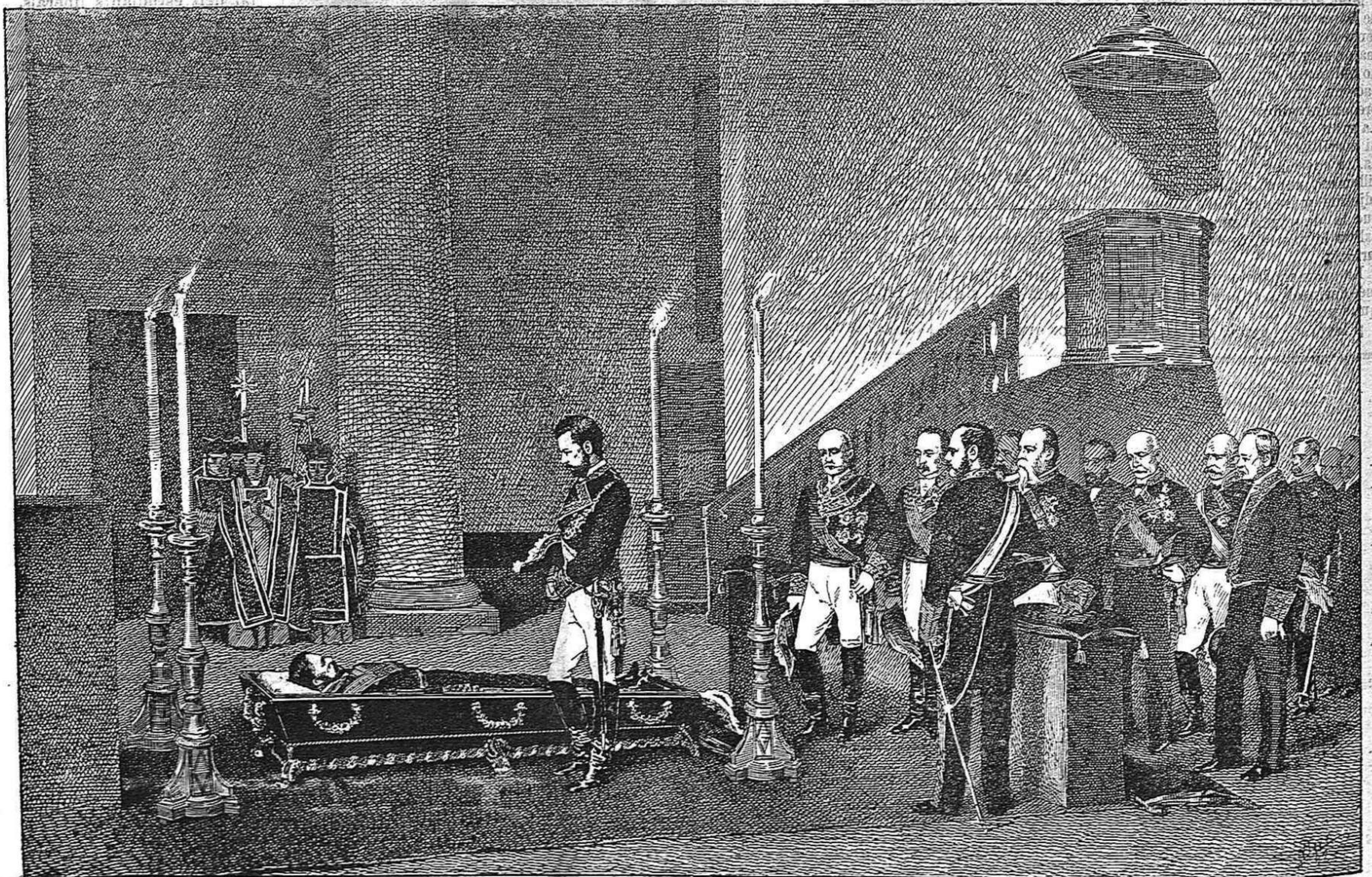
Ciutadans J. Matas, X. E., J. Soler de Figueras, J. Bruquetas, Salvini, Maria, Un argent-viu, E. Sanahuja, Mr. Mugnone, B. Llorens y R., R. Ribelles, J. Sineg, Satirillas y Pau Guerra.—*Lo que 'ns en- cian aquesta senmana no fá per casa.*

Ciutadans Bernabé Llorens, E. Thomás, P. Giró y B. de V., E. Revoltós, Domador de sogras, Un Reusense, Pau Guerra, Japet Resol, J. B. Golondrino, Tonjuau, Bebe, F. Corbella Vilar, Cintet Barrera Cargol, Floridort, J. Oliveras y Escolá del Vendrell.—*Insertarém alguna cosa de lo que 'ns remeten.*

Ciudadá A. Ell: Está bastant bé; procurarém insertarla.—J. D. Domenech: L' article resulta pueil.—J. Almaliv: Van bé.—Lluís Salvador: Lo mateix li dihém.—Dolors Mont: Igual que a vosté.—G. Alemer: Es fluixa é inaprofitable.—J. Pujadas T: No 'ns fá 'l pés.—F. de P. Juanico: Tractantse de un poeta tan gran com en Zorrilla, hem prescindit de honrar ab versos la seva memoria.—J. Aladern: Lo mateix li dihém a vosté. Lo sonet dedicat a n' en Prim resulta excessivament pessimista.—Salvador Bonavia: Aprofitarém un epigrama y la *Intima*.—Ramón Lleó: Son fluixas totas dugas.—Amadeo: Va bé; ho insertarém.—Cantor de Catalunya: Utilisarém algún cantar.

LOPEZ, editor.—*Ramón de Mij, 20.*

BARCELONA.—A. Lopez Robert, impresor.—Asalto, 63.

Visita que feu D. Amadeo de Saboya al cadáver del general Prim, apenas arribat a Madrit.—(Quadro de Gispert).

